

INDIVIDUALNI STEČAJ KAO INSTRUMENT ZAŠTITE LJUDSKOG DOSTOJANSTVA

UVOD

Svaki poslovni aranžman koji podrazumeva formiranje određenog poverilačko-dužničkog odnosa nosi sa sobom i realni rizik da dužnik neće biti u stanju da svoju obavezu realizuje. Da bi se ostvario fundamentalni princip građanskog i međunarodnog prava "*pacta sunt servanda*", a samim tim i očuvala pravna sigurnost, pravo je uvelo institut stečaja kao vid namirenja poverilaca u situaciji kada dužnik postane insolventan tj. nesposoban za plaćanje.²

Ekspanzija potrošačkih kredita, psihologija lagodnog života koji se finansira kreditima, stvarara lažni utisak solventnosti građana, koji po statistikama sve dublje tonu u dugovanja iz kojih bez realnog angažovanja države neće moći da isplivaju. Teret odgovornosti nose i finansijsko-kreditne institucije koje svojim sve agresivnijim marketinškim nastupima gotovo hipnotišu potencijalne klijente. Finansijske institucije u konkurentskoj trci za što originalnijim kreditnim proizvodom, što kraćim periodom potrebnim za odobravanje kredita, samim tim ograničenom kontrolom kreditne sposobnosti klijenta, neretko se nalaze u poziciji poverilaca kojima dužnici kasne sa otplatama kreditnih rata. U toj situaciji se opravdano postavlja pitanje mogućnosti naplate dugovanja od dužnika, fizičkog lica, u situaciji kada on nema sredstava ni za podmirenje elementanih potreba. Na žalost, trend razvoja potrošačkog mentaliteta u našoj zemlji, u kome prezaduženost postaje životni stil³, nije pratio i razvoj teorije i procedure stečaja nad imovinom fizičkih lica.

S obzirom na zabrinjavajuće podatke da građani duguju preko 30 milijardi dinara po osnovu platnih kartica, kojima podmiruju osnovne životne potrebe, da procenat docije u otplati kredita konstantno raste, da se povećava broj odobrenih

* Prof. dr Vladimir Čolović, Viši naučni savetnik Instituta za uporedno pravo, Beograd.

** Student završne godine doktorskih studija i asistent na Visokoj školi za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo iz Beograda, email: ana.galjak@gmail.com

¹ Jedno je od osnovnih načela ugovornog prava, a znači da je zaključeni ugovor za stranke zakon. Ovo načelo bilo je usvojeno još u rimskom pravu, a prihvaćeno je danas od svih pravnih sistema.

² Videti više u: Opačić, A., Individualni stečaj, Glasnik advokatske komore Vojvodine, knjiga 72, br.1, Novi Sad, januar 2012.

³ Videti: Maljković, N., Prezaduženost kao stil života, Svijet osiguranja, Zagreb, br. 9/2008.

gotovinskih kredita, kao i kredita za refinansiranje kredita kod drugih banaka, nesumnjivo je da će se država u skorijoj budućnosti naći pred izazovom rešavanja jedne nimalo lake situacije - pre zaduženosti građana.

I. POJAM INVIDUALNOG STEČAJA

Individualni stečaj možemo definisati kao podgranu stečajnog prava ili vrstu stečaja koji za svoj predmet izučavanja ima sve imovinsko-pravne odnose između insolventnog fizičkog lica kao stečajnog dužnika i njegovih poverilaca.⁴ Stečaj nad imovinom fizičkog lica predstavlja sistem generalnog izvršenja na neizuzetoj imovini dužnika, radi namirenja neobezbeđenih poverilaca, uz zadržavanje načela kolektivnosti, ravnopravnosti, pravičnosti i prinudnosti, koji vrši povernik uz nadzor stečajnog suda. Jedna od osnovnih svrha ovog postupka je izbavljenje iskrenog dužnika iz mase represivne zaduženosti i stvaranje mogućnosti za dužnika da krene iznova osloboden od obaveza i odgovornosti koje su proistekle iz slovnih i životnih nesrećnih okolnosti.⁵ Određenje individualnog stečaja kao vrste stečaja bi se moglo opravdati ako na umu imamo podelu stečaja prema kriterijumu subjektiva stečajnog postupka. Stečajno pravo, prema tome ko može biti subjekt stečajnog postupka možemo podeliti na stečaj pravnih lica i stečaj nad imovinom fizičkih lica.⁶ Između njih postoje neraskidive veze, brojna identična pravila i mnoštvo zajedničkih instituta. Individualni stečaj proučava i uređuje zaokružen u celinu društveno-ekonomskih odnosa i ima mnoštvo posebnosti koje ga razlikuju od korporativnog stečaja, zbog čega mu treba dati karakter podgrane stečajnog prava, uz nespornu kvalifikaciju da predstavlja i vrstu stečajnog postupka.⁷

Određenjem ove podgrane prava kao stečajem nad imovinom fizičkih lica, na-glasili smo dve bitne karakteristike individualnog stečaja. Prvo, individualni stečaj bi trebalo da se odnosi na sva fizička lica bez izuzetka, kako trgovce pojedince (u našem pravu preduzetnike) tako i na potrošače. Svetski trend predstavlja proširenje kruga stečajnih lica na sve kategorije fizičkih lica koji se nadu u teškoj ekonomskoj situaciji. Drugo, za razliku od korporativnog stečaja koji predviđa sprovođenje stečaja nad pravnim licem koje za posledicu ima i prestanak samog pravnog lica, kod individualnog stečaja se stečajna procedura primenjuje na imovini stečajnog dužnika, a ne na subjektivitu fizičkog lica. S obzirom na specifičnost ovog instituta u ovom postupku se razmatraju i neka pitanja koja se tiču lično-pravne sfere

⁴ Videti: Radović, V., Individualni stečaj, Dosije, Beograd, 2006., str. 17.

⁵ Videti: EVANS, Roger, G., A brief explanation of consumer bankruptcy and aspects of the bankruptcy estate in the USA, XLIII CILSA, 2010.

⁶ Termin stečaj nad imovinom fizičkih lica je svakako glomazan, međutim najprikladniji zbog svog opisnog efekta, jer u suprotnom bi se moglo pogrešno uzeti da se stečaj sprovi nad fizičkim licem, a ne nad njegovom imovinom. Posledica individualnog stečaja nikako nije prestanak pravnog subjek-tiveta fizičkog lica, jer bi se to kosilo sa fundamentalnim principima pravne sposobnosti fizičkih lica, već naprotiv njegovo oživljenje odnosno reintegraciju primenom „fresh start“ filozofije.

⁷ Videti: Radović, V., Individualni stečaj, Dosije, Beograd, 2006., str. 17.

pojedince, kao na primer primena instituta ograničenja stečajnog dužnika. Otvaranjem stečajnog postupka fizičko lice postaje subjekt brojnih zabrana.⁸ To su razne vrste stečajnih posledica koje pogađaju ličnost pojedinca. U zavisnosti od toga na koji način zakonodavac percipira poziciju dužnika opredeliće ga za određeni krug zabrana. Na primer, ako zakonodavac želi postaviti dužnika u nepovoljniji položaj, samim postupkom ga kazniti i diskriminisati onda će prirodno i broj zabrana biti veći, a sam postupak će dobiti kvazi-krivični oblik. Cilj je kazniti dužnika, ekonomski ga prevaspitati i kroz njegovo kažnjavanje preventivno delovati na ostale potencijalne dužnike. Ovakav vid regulisanja individualnog stečaja u modernim stečajnim zakonodavstvima predstavlja anahronizam i relikv je prošlih vremena.

Danas se finansijska propast dužnika smatra kao realnost koja svakoga može da pogodi. Moderna prava u prvi plan postavljaju davanje druge šanse dužniku kroz primenu filozofije „fresh start“ u cilju što brže društveno-ekonomske reintegracije dužnika. Po otvaranju stečajnog postupka, predviđaju se samo nužne vremenski ograničene zabrane, i to samo u slučajevima kada je to potrebno radi zaštite društva od tih lica, poput ograničenja zabrane obavljanja određene delatnosti, dužnikove obaveze obaveštavanja kreditora o pokrenutom stečajnom postupku, ograničenja kretanja dužnika (zabrana napuštanja zemlje do okončanja postupka), privremenog gubitka nekih političkih prava i sl.

Što su zakonodavstva više pro-dužnički orijentisana to će krug ovih ograničenja biti uži. U uporednom pravu u pogledu regulisanosti ove materije razlike su prisutne. Lakše ćemo ih uočiti ako se poslužimo sledećim pitanjima: ko može biti subjekt pasivne stečajne sposobnosti, koji je opseg imovine koju dužnik sme da zadrži, koja buduća imovina je zaštićena i ko odlučuje i na koji način?⁹ Razlozi koji su doveli do ustanovljavanja različitih modela individualnog stečaja najčešće zavise od toga kako je opšti stečajni postupak strukturiran. Stoga i koncept individualnog stečaja ima drugačije značenje u evropskom pravnom krugu od onog koje ima u anglosaksonskom. Pristup u SAD-u, koji se zove i angloamerički ili *open credit economy* pristup,¹⁰ karakteriše brzo oslobođenje od odgovornosti za dugove kao i likvidacija neizuzete¹¹ imovine (tzv. *fresh start* filozofija).¹² Ovo je svojevrsni kontrast u odnosu na evropska zakonodavstva koja do nedavno nisu htela da priznaju osnovanost oprostaja dugova fizičkim licima naglašavajući važnost načela *pacta sunt servanda*,¹³ pa još uvek, u većini slučajeva, uslovljavaju oslobađanje od

⁸ *Ibid.*, 18.

⁹ Za detaljnije videti: TABB, Charles, J., The top twenty issues in the history of consumer bankruptcy, University of Illinois Law Review, No. 1, 2007, str. 11.

¹⁰ NIEMI-KIESILÄINEN, Johanna, Consumer Bankruptcy in Comparison: Do We Cure a Market Failure or a Social Problem? Osgoode Hall Law Journal, Vol. 37, 1999, str. 476.

¹¹ U ovom pogledu sintagmu *izuzeta imovina* koristimo u pogledu imovine na kojoj se izvršenje protiv dužnika ne može sprovesti, odnosno za imovinu koja ne ulazi u stečajnu masu.

¹² Sintagma *fresh start* prvi put je korišćena na američkom Vrhovnom sudu u slučaju *Local Loan Co. v. Hunt*, 292 U.S. 234 (1934). Za detaljnije videti: WHITFORD, William, C., Changing Definitions of Fresh Start in U.S. Bankruptcy Law, Journal of Consumer Policy, Vol. 20, 1997, str. 179-198.

¹³ Tako ZIEGEL, Jacob, Facts on the Ground and Reconciliation of Divergent Consumer Insolvency Philosophies, Theoretical Inquiries in Law, 2006, Vol. 7, str. 299-322.

preostalih dugova planom plaćanja (tzv. *earned start* filozofija).¹⁴ Usprkos svim razlikama glavna karakteristika ovih sistema je oslobođenje od odgovornosti za dugove okončanjem postupka. Forma kao i opseg oslobođenja neplaćenih potraživanja variraju u pravnim sistemima što se može pravdati istorijskim i političko pravnim razlozima.¹⁵ Primer za najdosledniju primenu načela novog finansijskog početka je SAD, i to kako na polju oslobođenja od odgovornosti za preostale obaveze i izuzimanja, tako i na polju ličnih ograničenja dužnika. Prava mera prilikom propisivanja ovih zabrana bi bila u postizanju ravnoteže između primene načela novog početka sa jedne i potrebne zaštite trećih lica i države sa druge strane.

2. UPOREDNOPRAVNI MODELI INDIVIDUALNOG STEČAJA

U ovom delu rada obrađena su dva osnovna modela individualnog stečaja u svetu, anglosaksonski i evropsko-kontinentalni model, kroz njihove izrazite predstavnike SAD i Nemačku, u cilju što boljeg sagledavanja samog instituta kao i globalnog trenda razvoja i nesumnjive potrebe korišćenja dobrih iskustava ova dva naizgled antipoda, prilikom buduće izrade zakonodavnog rešenja u našoj zemlji.

2.1. Anglosaksonski model – SAD

Stečajna regulativa SAD-a fizičkim licima kao subjektima individualnog stečaja nudi pet mogućih rešenja njihove insolventnosti. Svaka od ovih pet opcija predviđa različitu proceduru u zavisnosti od vrste dužnika koji se javlja kao subjekt stečajnog postupka. U pravu SAD fizička lica mogu optirati za primenu različitih procedura predviđenih Stečajnim zakonom i to u Glavi 7, 9, 11, 12. i 13. s tim da je *Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act*¹⁶ uveo dodatnu Glavu 15. kojom se reguliše međunarodni stečaj.¹⁷ Ipak tradicionalno, fizička lica najčešće optiraju za primenu dva rešenja, predviđena Glavom 7.¹⁸ i Glavom 13.¹⁹ Moguće je podneti predlog za pokretanje stečajne procedure i u skladu s Glavom 11.²⁰ što

¹⁴ NIEMI-KIESILÄINEN, Johanna, op. cit., str. 475-476. Isto tako v. Zelenu knjigu, Preudzetništvo u Evropi, Evropska komisija, COM (2003) 27 final, str. 13. gde je potrošački stečaj posmatran kao stigma koja žigoše i onemogućava preduzetnike u njihovim daljim poslovnim poduhvatima.

¹⁵ Videti: HOWARD, Margaret, A., *A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy*, Ohio State Law Journal, Vol. 48, 1987, str. 1047-8.

¹⁶ *Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act of 2005* (dalje u tekstu BAPCA), Pub. L. No. 109-8.

¹⁷ Za detaljnije videti: WESTBROOK, Jay Lawrence, Chapter 15 at Last, *American Bankruptcy Law Journal*, Vol. 79, 2005, str. 713-728.

¹⁸ 11 USC §§101-1330 (1978), amended by Pub L. No 109-8. Glavu 7. koriste osim individualnih dužnika i neki oblici pravnih lica. V. LANDRY, Robert, J., *An empirical analysis of the causes of consumer bankruptcy: Will bankruptcy reform really change anything?* Rutgers Business Law Journal, 2006, Vol. 3, No. 1, str. 5. Isto v. POSNER, Eric, A., *Should debtors be forced into Chapter 13?* Loyola of Los Angeles Law Review, Vol. 32, 1999.

¹⁹ 11 USC § 1328(a) (2005) amended by Pub. L. No. 109-8.

²⁰ 11 U.S.C. par. 1101-1174 (2000).

je omogućeno nakon donošenja odluke Vrhovnog suda,²¹ do čega u praksi retko dolazi.²² Ipak najzastupljenija je procedura u skladu s Glavom 7. Stečajnog zakona SAD-a (tzv. *liquidation bankruptcy ili straight bankruptcy*). Prema ovoj proceduri, potrošačima je omogućeno automatsko oslobađanje od dugova u zamenu za ustupanje neizuzete imovine u korist poverioca. U velikoj većini slučajeva, stečajni upravnik će utvrditi da dužnik ne raspolaže neizuzetom imovinom nakon čega dužnik dobija oslobođenje od dugova i novi finansijski početak. Ovo oslobođenje nastupa samo četiri meseca nakon podnošenja predloga, i najčešće bez predaje poveriocima bilo kakve imovine i budućih prihoda. Do reforme stečajnog prava iz 2005. godine okvirno 70 % dužnika je podnelo zahtev za otpust dugova u skladu s Glavom 7. Drugih 30 % dužnika je ušlo u proceduru u skladu s Glavom 13. gde se dužnik obvezuje da se, tokom perioda od tri godine, odriče jednog dela svojih primanja u korist poverilaca saobrazno planu plaćanja (tzv. *wage earner's plan*).²³ Deo koji će dužnici mesečno izdvajati izračunava se na osnovu njihovih mesečnih prihoda nakon što se tom iznosu oduzmu razumni životni troškovi.²⁴ Realizacijom plana plaćanja, dužnici više nisu odgovorni za preostali dug.²⁵ *Ratio* reforme 2005. je smanjenje broja dužnika koji su se prijavljivali za Glavu 7. budući da su u određenim slučajevima dužnici tražili automatsko oslobađanje od dugova iako su bili u mogućnosti, da u skladu s Glavom 13. i planom plaćanja, isplate poverioce.²⁶ Da bi se to izbjeglo BAPCA je 2005. godine uveo nekoliko novosti a jedna od njih je i postupak obveznog savetovanja²⁷ od strane nadležnih agencija.²⁸ Sledeća velika novost je i svojevrsni test (*means test*) koji je utvrđivao podobnost dužnika bilo za Glavu 7. ili 13. odnosno, ekonometrijski test koji ima za cilj da nepoštene podnosiocima predloga za otvaranje stečaja prebaci iz Glave 7. u Glavu 13.²⁹ Time

²¹ Glava 11. se izvorno primenjuje na pravna lica međutim, nakon presude *Toibb v. Radloff*, 501 U.S. 157 (1991). je počela da se primenjuje i na fizička lica. Za detaljnije v. *WELER, Robin, Consumer Bankruptcy Reform in the 109th Congress: Background and Issues Updated*, CRS Report for Congress, 2005, str. 6.

²² Videti: *LANDRY, Robert, J., Individual Chapter 11 Reorganizations: Big Problems with the New 'Big' Chapter 13*, University of Arkansas at Little Rock Law Review, Vol. 29, 2007. Isto v. *MARKELL, Bruce, A., The Sub rosa subchapter: Individual debtors in chapter 11 after BAPCPA*, University of Illinois Law Review, Vol. 2007, No. 1.

²³ 11 U.S.C. par. 1322 (2000) gde se može više saznati o sadržaju „wage earner's“ plana. Isto v. *LANDRY, III, Robert, J., An Empirical Analysis ...cit.*, str. 5. te *McDUFFIE, Reginald W., The Wage Earner's Plan in Practice*, *Vanderbilt Law Review*, Vol. 15, 1962, str. 173, 175–76.

²⁴ 11 U.S.C par. 1325(b)(1)–(2)

²⁵ 11 U.S.C par. 1328(a).

²⁶ V. slučaj *In re Lamanna*, 153 F.3d 1, 5 (1st Cir. 1998) u kome se razmatra položaj dužnika koji su podneli predlog za vođenje postupka po Glavi 7. iako imaju dovoljno sredstva da plate poverioce tokom vremena.

²⁷ Tzv. „credit counseling and financial education courses“. Sinonimi su „budget planners“, „debt adjusters“, „debt poolers“, i „debt consolidators“. V. *KRIVINSKAS, Lea, Don't Filer: Rehabilitating Unauthorized Practice of Law - Based Policies in the Credit Counseling Industry*, *American Bankruptcy Law Journal*, Vol. 79, 2005, str. 51.

²⁸ Detaljnije u: *WEDOFF, Eugene, R., Major consumer bankruptcy effects of BAPCPA*, University of Illinois Law Review, No. 1, 2007, str. 36.

²⁹ *WEDOFF, Eugene, R., Means Testing in the New § 707(b)*, *American Bankruptcy Law Journal*, Vol. 79, 2005, str. 231, 232.

je BAPCA eliminisao mogućnosti zloupotrebe korišćenjem povlašćene procedure od strane dužnika koji imaju dovoljno sredstava da tokom određenog vremena (po planu plaćanja) izmire svoja dugovanja.

2.2. Evropskokontinentalni model - NEMAČKA

Godine 1999. novi Stečajni zakon je stupio na snagu.³⁰ Kao i u većini sistema ovog modela i nemački zahteva od dužnika da se primarno koristi vansudskim instrumentima. Prema tome, osnovnu karakteristiku stečajnog postupka za fizička lica predstavlja obaveznost pokušaja vansudskog poravnjanja između dužnika i poverilaca u pogledu dužnikovih dugovanja, kao preduslova za pokretanje formalnog postupka stečaja u Nemačkoj.³¹ Ovaj neformalni postupak ne sprovodi sam dužnik već to čini obraćanjem nadležnoj službi koju je odredila nemačka pokrajina u kojoj se ovaj postupak pokreće,³² a koje su ovlašćene da posreduju u cilju postizanja vansudskog sporazuma između dužnika i poverilaca. Predviđeno je da upravo ove nadležne službe pružaju pomoć dužniku prilikom izrade plana koji će biti osnova vansudskog sporazuma. S ciljem njegovog sklapanja, svi poverioci se moraju izričito složiti sa sadržajem plana što se u praksi retko događa. Kako zakonom nije uređen detaljan sadržaj ovog plana, sve podleže sporazumu, čak je moguć i tzv. „multi plan plaćanja“ u kojem poverioci ne dobijaju ništa.³³ Ako se nakon odbijanja poverilaca da prihvate vansudski sporazum o regulisanju dužnikovih obveza dužnik odluči da pokrene stečajni postupak, on zajedno s predlogom za otvaranje postupka ili odmah nakon njegovog podnošenja, mora sudu³⁴ da podnese potrebne dokumente. Pod uslovom da predlog za otvaranje stečajnog postupka sadrži svu potrebnu dokumentaciju pristupiće se ponovnom pokušaju postizanja sporazuma sa poveriocima o regulisanju dugovanja, ali sada u okviru sudskog postupka. Potrebno je napomenuti da se u praksi drugi pokušaj postizanja sporazuma neretko izbegava pa tako on postaje izlišan institut te se neumitno javlja potreba za njegovim modifikovanjem.³⁵ Dakle, ako ni u okviru sudskog postupka poverioci ne prihvate plan za regulisanje dužnikovih dugovanja, a sud nije u situaciji da nedostatak postojanja pristanka pojedinih poverilaca zameni svojom odlukom usled nepostojanja zakonskih uslova, nastavlja se pojednostavljeni postupak povodom predloga za otvaranje stečajnog postupka koji je mirovao, i to *ex offio*.³⁶ Dužnik potrošač je dužan, već

³⁰ Insolvenzordnung vom 5. oktober 1994 (BGBl. I 2866) (dalje u tekstu InsO). Od donošenja je više puta menjan. Za englesku verziju teksta v. stranice Ministarstva pravosuđa <http://www.bmj.bund.de/images/11317.pdf> (18.10.2012).

³¹ DEUTSCHER BUNDESTAG, STENOGRAPHISCHER BERICHT, 222. SITZUNG, dostupno na <http://www.parlamentsspiegel.de> (18.10.2012).

³² Par. 305. (1.) reč. 3.

³³ ARNOLD, Hans, Das Insolvenzverfahren für Verbraucher und Kleingewerbetreibende nach der Insolvenzordnung 1994, Deutsche gerichtsvollzieher-Zeitung, 1996, str. 133.

³⁴ Par. 305. (1.) InsO.

³⁵ PAPE, Gerhard, Entwicklung des Verbraucherinsolvenzverfahrens im Jahre 2004, Neue juristische wochenschrift, Vol. 58, 2005, str. 2755, 2756.

³⁶ Par. 311. InsO.

prilikom podnošenja predloga za otvaranje stečajnog postupka ili odmah po njegovom podnošenju, da se izjasni, da li želi da koristi institut oslobađanja od preostalih dugova ili ne.³⁷ Pod pretpostavkom da je dužnik zatražio oslobodjenje od preostalih dugova stečajni sud je dužan da odlučiti o tom predlogu, i to na završnom ročištu³⁸ ili ako je odlučio da se stečajni postupak vodi pisanim putem³⁹ onda neposredno pre zaključenja stečajnog postupka. Prema tome, pre svoje odluke sud je dužan da sasluša stečajne poverioce i stečajnog poverenika.⁴⁰ Na predlog nekog od stečajnih poverilaca sud će odbiti dužnikov predlog za oslobađanje od preostalih dugova ako se učini verovatnim da postoji neki od razloga za uskraćivanje tog instituta.⁴¹ Ako takvih razloga nema sud će najaviti oslobodjenje od preostalih dugova, koje će nastupiti, ako tokom tzv. perioda dobrog ponašanja (Wohlverhaltensperiode) koji traje 6 godina, dužnik bude izvršavao svoje obveze.⁴²

Ipak sudska praksa ukazuje da većina pojedinaca nije u mogućnosti da isplati deo tih potraživanja, pa se i postavilo pitanje ima li smisla Wohlverhalten budući da je velika većina na ivici egzistencije. Novelom InsO-a iz 2001. napravljen je model koji je prilagođen finansijskoj i socijalnoj situaciji insolventnih pojedinaca i to sa mogućnošću da dužnici mogu odložiti plaćanje sudskih troškova do okončanja stečajnog postupka.⁴³ Ipak i takva opcija se nije pokazala korisnom pa je planirana nova reforma sa ciljem pojednostavljenja stečaja i postupaka bez imovinske mase čime bi se dužniku omogućilo brže oslobađanje od odgovornosti za obveze. Nesporno je, a što je slučaj i u drugim zemljama, da potreba za nečim takvim postoji ali je potrebno pozitivnopravno uskladiti potencijalni pojednostavljeni model i pravila dosadašnjeg potrošačkog stečajnog postupka. Karakteristika sistema, prvenstveno nemačkog, a i drugih gde je uloga suda ostala neokrnjena, je činjenica da zakonodavci imaju problema s troškovima postupka a samim time i održivosti sistema. Ipak, predlog koji je najviše interesantan i komentarisani⁴⁴ je Nacrt Zakona o oslobađanju od dugova osoba bez ikakvih sredstva i o izmjeni stečajnog postupka za potrošače, Nacrt od 23. januara 2007.⁴⁵

³⁷ Par. 305 (1) (2) InsO.

³⁸ Videti: FRIND, Frank, Bausteine eines neuen effizienten Insolvenzverfahrens natürlicher Personen Mit wenigen Gesetzesänderungen zu einem praxisgerechten Kleininsolvenzverfahren, ZInsO-Aufsätze, Vol. 25, 2009, str. 1142.

³⁹ Par. 5 (2) InsO.

⁴⁰ Par. 289 (1) (1) InsO.

⁴¹ Za taksativno nabrojanje razloga v. GARAŠIĆ, Jasnica, op. cit., str. 143. Isto v. FRIND, Frank, op. cit., str. 1143.

⁴² Koje su predviđene par. 295 InsO.

⁴³ Par. 4a-4d, 26 (1), 298 InsO. Isto v. PAPE, Gerhard, Entwicklung der Rechtsprechung zum Verbraucherinsolvenz - und Restschuldbefreiungsverfahren in den Jahren 2007 bis 2009 - Teil 2, ZInsO-Aufsätze, 36/2009, str. 1609.

⁴⁴ Naime bilo je više predloga. V. PAPE, Gerhard, Vorzeitige Erteilung der Restschuldbefreiung bei fehlenden Forderungsanmeldungen, Neue zeitschrift für das recht der insolvenz und sanierung, Vol. 7, No. 1, 2004.

⁴⁵ Entwurf eines Gesetzes zur Entschuldung völlig mittelloser Personen und zur Änderung des Verbraucherinsolvenzverfahrens. Za detaljnije AHRENS, Martin, Entschuldungsverfahren und Restschuldbefreiung, Neue Zeitschrift für das Recht der Insolvenzen und Sanierung, NZI 4/2007. te BRUNS, Alexander, Die geplante Novellierung der Restschuldbefreiung mittelloser Personen - ein geglückter fresh Start?, KTS, Helf, 1/2008.

MOGUĆNOST POKRETANJA STEČAJA NAD IMOVINOM FIZIČKOG LICA U ZEMLJAMA REGIONA

Kako bismo što bolje sagledali trend razvoja ovog instituta i odredili eventualne smernice prilikom budućeg regulisanja ovog postupka u našoj zemlji, u daljem tekstu pokušali smo da sagledamo model implementacije i stepen razvoja individualnog stečaja u zemljama u regionu, analizirajući stečajne zakone republika bivše SFRJ. Izabrali smo prikaz ovih zemalja regiona iz razloga što su sve države bivše SFRJ počivale na identičnom pravno-političkom poretku. Nakon rascepa SFRJ države su započele proces pridruživanja Evropskoj uniji. Kao neophodnost ovog procesa se javila potreba unifikacije pravnih sistema kao i harmonizacije sa pravom EU. Analizom stečajnih zakona republika bivše SFRJ ćemo na najbolji način uočiti uslovljenost razvoja ovog instituta sa neumitnim procesom pridruživanja EU. Takođe, stepen razvoja i model implementacije ovih zemalja nam može dati potrebne smernice prilikom regulisanja ove materije u našoj zemlji. Posebno ćemo obratiti pažnju na primenu dva osnovna načela individualnog stečaja: novog finansijskog početka i oslobođenja od preostalih dugova. Stepem realizacije ova dva fundamentalna načela će nam dati odgovor na pitanje u kojoj meri se naše ex-YU pravo kreće ka modernim stečajnim zakonodavstvima.⁴⁶

Hrvatska

Prema stečajnom zakonu Republike Hrvatske⁴⁷ stečajni postupak se može pokrenuti nad imovinom pravnih lica kao i nad imovinom dužnika pojedinca.⁴⁸ Pod pojmom dužnika pojedinca smatra se trgovac pojedinac i preduzetnik (obrtnik). U stečajnom postupku otvorenom protiv ovog dužnika je moguće unovčiti stečajnu masu i namiriti poverioce, moguće je koristiti stečajni plan u cilju nastavka poslovanja stečajnog dužnika⁴⁹, a moguće je i dužnika osloboditi od preostalih obaveza.⁵⁰ Međutim, krug potencijalnih stečajnih dužnika je sužen, pa se tako on ne može pokrenuti protiv fizičke osobe koja nije ni preduzetnik ni trgovac pojedinac. U članu 39. st. 6. i 7., se eksplicitno navodi da je jedini ovlašćeni predlagatelj stečaja dužnika pojedinca sam dužnik, ustanovljena je i obaveza podnošenja predloga za pokretanje stečaja od strane dužnika pojedinca najkasnije u roku od dvadesetjednog dana od nastupanja nesposobnosti za plaćanje.⁵¹

⁴⁶ Stečajna prava Republike Srpske i Crne Gore nisu implementirala ni jedan od ova dva instituta individualnog stečaja, pa neće biti predmet dalje analize u ovom radu. O mogućnosti pokretanja individualnog stečaja u Republici Srpskoj videti više u: Čolović, V., Lični stečaj, *Aktuelna pitanja savremenog zakonodavstva* : zbornik radova sa Savetovanja pravnika, 11-15. jun 2012, Budva [u okviru manifestacije] [XVIII] Budvanski pravnički dani.- Str. 285-301.

⁴⁷ Narodne novine, br.44/1996, 29/1999, 129/2000, 123/2003, 82/2006, 116/2010, 25/12.

⁴⁸ Član 3. stav 1. Zakona o stečajnom postupku (Narodne novine, br.44/1996, 29/1999, 129/2000, 123/2003, 82/2006, 116/2010, 25/12.)

⁴⁹ Član 213-265. SZ.

⁵⁰ Član 282-289. SZ.

⁵¹ Garašić, J., Kako zakonski regulirati "osobni stečaj" u Hrvatskoj, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 61, br.5, Zagreb 2011, str. 1488.

Potraživanja koja po zaključenju stečajnog postupka ostanu nenamirena mogu se namiriti iz imovine dužnika i naknadno, on i dalje za njih odgovara.⁵² Na predlog dužnika pojedinca, stečajni sudija može doneti odluku o oslobađanju od preostalih dugova.⁵³ Uz predlog se prilaže i izjava da će sva založiva potraživanja iz radnog odnosa kao i druga potraživanja, ustupiti za vreme od sedam godina povereniku koga određuje sud.⁵⁴ Rok od sedam godina se računa od zaključenja stečajnog postupka, a ne pokretanja. Stečajni sud može odbiti ovaj predlog ako neko od stečajnih poverilaca prigovori takvoj odluci i ako postoje zakonom utvrđeni uslovi. Mišljenja smo da se ovde traži kumulativno ispunjenje, da se izjavi prigovor i da se utvrdi jedan od zakonski utvrđenih razloga za odbijanje predloga za oslobođenje ostalih dugova.⁵⁵ Ovi razlozi se uglavnom tiču diskreditacije dužnika koji je poznat po prevarnom ponašanju i izigravanju poverioca, kao i izvršenju krivičnih dela protiv privrede. Ako sud utvrdi da ne postoje razlozi za odbijanje predloga za oslobođenje od preostalih dugovanja, on će ga dozvoliti u formi rešenja ali sa tačno navedenim dužnostima dužnika, koje će on morati da poštuje tokom perioda od sedam godina, ne bi li se po isteku tog roka oslobodio svih preostalih dugova. Neki od tih uslova su: da se dužnik bavi primerenim zanimanjem, da preda povereniku polovinu nasledene imovine, da prijavi povereniku i stečajnom sudu svaku promenu prebivališta i meste zaposlenja, zabrana tajejnja bilo kog iznosa koji je obuhvaćen izjavom o ustupanju potraživanja, predaja svih iznosa povereniku.⁵⁶ Dužnik tokom trajanja ovog perioda mora savesno ispunjavati obaveze prema poveriocima i pridržavati se svojih dužnosti, jer će mu kao „nagrada“ za dobro ponašanje doći i oslobođenje svih dugova koje nije isplatio, omogućiće mu se nov početak (fresh start). Naime, kao i kod lične uprave i kod ovog instituta se olakšava položaj dužnika.⁵⁷ S obzirom na izveštavanja medija Hrvatske u kojima se tvrdi da je hrvatski državljanin u proseku dužan oko petnaest prosečnih plata, da je zaduženost građana porasla za pet godina za 230 %, izvesno je da će u skorijoj budućnosti krug subjekata stečaja biti proširen na sve kategorije fizičkih lica. Hrvatska javnost je čini se spremna za implementaciju ovog instituta u punom obimu, gde bi mogla i razmotriti skraćenje perioda otpusta dugova, jer se sa postojećim rešenjem svrstava u izrazito konzervativna rešenja. Ne sme se izgubiti iz vida da je potrošač uvek slabija strana u pravnom odnosu, pa stoga zaslužuje pravnu zaštitu.⁵⁸

⁵² Čolović, V., Lični stečaj, Aktuelna pitanja savremenog zakonodavstva : zbornik radova sa Savetovanja pravnika, 11-15. jun 2012, Budva [u okviru manifestacije] [XVIII] Budvanski pravnički dani.- Str. 285-301.

⁵³ Čl. 282-299. SZ Hrvatske.

⁵⁴ Član 283. st.2. SZ Hrvatske.

⁵⁵ Član 286. st.1. SZ.

⁵⁶ Član 291. st.1. SZ.

⁵⁷ Čolović, V., Lični stečaj, Aktuelna pitanja savremenog zakonodavstva : zbornik radova sa Savetovanja pravnika, 11-15. jun 2012, Budva [u okviru manifestacije] [XVIII] Budvanski pravnički dani.- Str. 285-301.

⁵⁸ Garašić, J., *op. cit.*, 1488.

Slovenija

U pravo Slovenije 2007. godine institut individualnog stečaja uvodi Zakon o finansijskom poslovanju, postupcima zbog insolventnosti i prinudnom prestanku, u daljem tekstu ZFPPIPP.⁵⁹

Individualni stečaj u Sloveniji mogu da pokrenu dužnik (svako fizičko lice pa i potrošač) i poverilac pred opštinskim sudom koji imenuje stečajnog upravnika u slučaju postojanja insolventnosti. Dužnik je insolventan ako u dužem vremenskom periodu ne može plaćati svoje dospele obaveze (trajnija nelikvidnost) ili ako postane dugoročno nesposoban za plaćanje (dugoročna platna nesposobnost). Ako se radi o fizičkom licu potrošaču smatra se prema zakonu da je trajnije nelikvidan ako nije sposoban da ispuni svoje obaveze u roku od dva meseca i to u iznosu koji je veći od zbira njegove tri prosečne plate, a ako je nezaposlen insolventan je ako ne može platiti hiljadu evra.⁶⁰ Ovaj postupak se sprovodi nad imovinom svakog fizičkog lica, koje ima stalno prebivalište u Sloveniji, odnosno ako ima kao preduzetnik ili advokat, javni beležnik i sl. sedište u Sloveniji. Cilj je istovremeno, delimično namirenje poverilaca prema načelu srazmernosti i omogućuje nov finansijski početak za dužnika kroz institut oprostaja od dugova. Oprostaj dugova se može realizovati po isteku jedne godine računajući od dana podnošenja predloga za oslobođenje, do pet godina računajući od dana podnošenja predloga za otvaranje individualnog stečaja.⁶¹ Ako dužnik za vreme „probnog perioda“ poštuje sve dužnosti i izvršava naloge suda, sud nakon isteka potrebnog vremena donosi rešenje o oslobađanju od preostalih dugova. Ovo rešenje se upisuje u posebni registar koji vodi Ministarstvo pravosuđa, a osoba koja je jednom proglasila stečaj, ne može ga ponovo proglasiti u periodu od deset godina.⁶²

Na osnovu ovog zakona moguće je i pokrenuti postupak stečaja nad zaostavštinom umrle fizičke osobe, predlogom od strane naslednika ili poverilaca umrle osobe. Stečaj zaostavštine kao posebne imovine sprovodi se u slučaju insolventnosti umrlog dužnika, koji je ostavio određenu imovinu. Poverioci umrlog dužnika naplaćuju svoja potraživanja istovremeno u jednakom procentu s obzirom na visinu svojih potraživanja, poštujući načelo jednakosti poverilaca izraženog kroz maksimu *par conditio creditorum*. Regulisanjem ovog postupka sprečava se dotadašnja loša praksa, da se iz zaostavštine namiri poverilac koji je bio agresivniji i koji je vremenski pre mogao ostvariti svoja potraživanja na osnovu sudske odluke.⁶³

Da zaključimo, u Sloveniji se primenjuje institut individualnog stečaja koji osnov ima u američkom modelu. Ovim zakonskim rešenjima Slovenija je harmonizovala svoje stečajno pravo sa državama članicama EU. Zakon predviđa niz rešenja

⁵⁹ Uradni list RS, br.126/2007.

⁶⁰ Član 14. ZFPPIPP.

⁶¹ Članak 400. st.5. ZFPPIPP.

⁶² Ivanjko, Š., Novo insolventno pravo i osobni stečaj u Sloveniji, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br.7, Mostar, 2009, str 54.

⁶³ *Ibid.*

koja imaju za cilj sprečavanje zloupotreba instituta oslobođanja od preostalih dugova u cilju izigravanja poverilaca. Na praksi ostaje da pokaže da li će novim zakonskim rešenjima pravni promet biti sigurniji, a zaštita poverilaca i poštenih a nesrećnih dužnika povećana.⁶⁴

Makedonija

Republika Makedonija je Zakonom o stečaju⁶⁵ iz 2006. godine u stečajno pravo uvela individualni stečaj. Prema članu 4. pomenutog Zakona stečajni dužnik može biti: svako pravno lice i dužnik pojedinac koji ima registrovanu privrednu delatnost. Pored ovih lica zakon izričito navodi i sledeće dužnike nad čijom imovinom se može pokrenuti postupak stečaja a to su: privredna interesna zajednica, nad imovinom umrlog lica, i nad zajedničkom imovinom bračnih drugova.⁶⁶ Dužnik pojedinac sam podnosi predlog za otvaranje stečaja.⁶⁷ U delu osmom ovog zakona predviđene su odredbe o oslobođenju dužnika pojedinca od preostalih obaveza.⁶⁸ Da bi bio oslobođen od preostalih dugova koja su ostala nenamirena po okončanju stečajnog postupka, dužnik mora podneti poseban predlog za oslobođenje. Ovaj predlog se mora podneti najkasnije do izveštajnog ročišta, a može se podneti i zajedno sa predlogom za otvaranje stečaja. Uz predlog se prilaže i izjava da će sva založiva potraživanja iz radnog odnosa kao i druga potraživanja, ustupiti za vreme od šest godina povereniku koga određuje sud.⁶⁹ Dužnik i poverilac mogu predložiti stečajnom sudiji fizičko lice za poverenika, koje bi bilo podobno s obzirom na okolnosti slučaja. Stečajni sudija ne može da zaključi stečajni postupak sve dok rešenje o otpustu dugova ne postane pravosnažno. Dužnik tokom tih šest godina je dužan da se bavi primerenim zanimanjem, da preda povereniku polovinu nasleđene imovine, da prijavi povereniku i stečajnom sudu svaku promenu prebivališta i mesta zaposlenja, zabrana tajenja bilo kog iznosa koji je obuhvaćen izjavom o ustupanju potraživanja, predaja svih iznosa povereniku.⁷⁰ Predviđeni su i razlozi usled kojih se može uskratiti oslobođenje, koji imaju za cilj da potencijalna prevarna ponašanja svedu na najmanju moguću meru. Kada istekne rok od šest godina ako se ne ispuni neki od uslova za uskraćenje ovog instituta, dužnik se oslobađa svih dugova koja su ostala nenamirena posle ovog perioda. Kao posebne postupke Zakon o stečaju u desetoj glavi predviđa i mogućnost stečaja nad zaostavštinom⁷¹, kao i stečaja nad zajedničkom imovinom bračnih drugova.⁷² Prema iznetom možemo zaključiti da se stečajno pravo Makedonije ovakvim zakonodavnim rešenjem svrstalo u krug mod-

⁶⁴ Ivanjko, Š., Novo insolventno pravo i osobni stečaj u Sloveniji, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br.7, Mostar, 2009, str 56.

⁶⁵ Zakon za stečaj, Službeni vesnik, br. 34/2006.

⁶⁶ Čl. 4. st. 2. ZSM.

⁶⁷ Čl.51. st.7. ZSM.

⁶⁸ Čl. 270-286. ZSM.

⁶⁹ Rok od šest godina se računa od dana zaključenja stečajnog postupka.

⁷⁰ Član 278. st.1,2,3. ZSM.

⁷¹ Čl. 229-315. ZSM.

⁷² Čl. 316-318. ZSM.

ernih stečajnih prava, koja posebnu pažnju posvećuju jačanju dužničke pozicije, koja za posledicu ima humanizaciju položaja čoveka, garantujući mu jedan dostojanstven život nakon bankrota, kroz primenu instituta oslobođenja od preostalih dugova. Može se očekivati da će makedonsko zakonodavstvo u budućnosti ići u smeru proširenja kruga lica koja mogu optirati za stečaj (na sva fizička lica) kao i skraćanja potrebnog perioda za primenu instituta oprosta preostalih dugova.

INDIVIDUALNI STEČAJ U PRAVU SRBIJE

Važeći Zakon o stečaju Republike Srbije⁷³ regulišući predmet ovog zakona predviđa da se stečajni postupak može pokrenuti samo nad imovinom pravnih lica.⁷⁴ Dakle, naš zakonodavac vršeći reformu stečajnog prava 2009. godine iz pravnog života briše preduzetnika kao mogućeg subjekta stečaja. Mogućnost pokretanja stečaja nad imovinom preduzetnika u srpsko pravo je uveo Zakon o stečaju⁷⁵ iz 2004. godine⁷⁶. Taj zakon je i predvideo mogućnost ustanovljavanja lične uprave preduzetnika za vreme trajanja stečaja. Ovo rešenje je tada ocenjeno od strane pravne teorije koja zagovara implementaciju individualnog stečaja, kao skroman ali vredan doprinos kretanju ka modernim stečajnim zakonodavstvima. Kritikovano je sužavanje kruga fizičkih lica koja mogu optirati za stečaj (samo preduzetnici), nepostojanje instituta oslobođenja od preostalih dugova, i isticala se potreba reforme modela lične uprave preduzetnika u budućnosti. Reformom koja je izvršena 2009. godine nije se nastavio put daljeg utemeljenja i usavršavanja pomenutih instituta već je naprotiv stečaj nad imovinom fizičkih lica izbrisan iz stečajnog prava Srbije.

Sa druge strane, u stručnoj javnosti se sve više govori o mogućnosti pokretanja stečaja nad imovinom fizičkih lica. Podaci kreditnog biroa Udruženja banaka⁷⁷ govore o trendu rasta zaduživanja fizičkih lica, koja usled nemogućnosti podmirivanja osnovnih životnih potreba posežu za kreditnim zaduživanjima kod poslovnih banaka. Kreditna zaduženost građana je u julu mesecu ove godine porasla za 1.3 odsto u odnosu na prethodni mesec dostižući ukupni dug od 609.84 milijardi dinara. Kreditno zaduženje preduzetnika je poraslo tokom meseca jula za 7.7 odsto što je rezultiralo ukupnim dugom od 98.57 milijardi dinara. Ako uporedimo podatke kreditnog biroa Udruženja banaka iz jula meseca 2011. godine sa julom mesecom 2012. godine primetićemo da je kreditna zaduženost privrede i građana značajno porasla, a veće je i kašnjenje u otplati kredita.⁷⁸

⁷³ Zakon o stečaju, Službeni glasnik RS, br. 104/09.

⁷⁴ "Ovim zakonom uređuju se uslovi i način pokretanja i sprovođenja stečaja nad.", pravnim licima Službeni glasnik RS, br. 104/09.

⁷⁵ Zakon o stečajnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 84/04.

⁷⁶ Zakon o stečajnom postupku iz 1861. godine kao i stečajni zakon iz 1930. godine uređivali su materiju građanskog stečaja. Od 1953. godine kada je doneta Uredba o prestanku preduzeća i radnji do danas naš pravni poredak ne poznaje stečaj fizičkih lica koja se ne bave privrednom delatnošću.

⁷⁷ Podaci dostupni na internet adresi www.ubs-asb.com, datum pristupa 20.08.2012.

⁷⁸ U julu mesecu ove godine sa otplatom kredita je kasnilo 4.3 odsto građana.

Kreditnim zaduživanjem građana omogućava se trenutno uživanje koje se otplaćuje budućim primanjima. Problema nema dokle god je prihodovanje konstantno i dovoljno visoko. Postavlja se pitanje kako će se rešiti brojni problemi insolventnih građana koji više nisu u mogućnosti da otplaćuju kredite zbog gubitka posla, ili bolesti. U slučaju stambenog kredita banka je zaštićena ustanovljavanjem hipoteke na nepokretnosti pa se može namiriti prodajom iste i naplatiti. Međutim, situacija na tržištu nekretnina devastira poslovne banke da nekretnine prodaju (slaba prodaja nekretnina, niska tržišna cena) već iznalaze načine kroz pravljenje raznih planova reprogramiranja kredita sa fizičkim licima. Kod gotovinskih i potrošačkih kredita takvih mera obezbeđenja nema već se u slučaju suočavanja sa nemogućnošću dalje otplate kredita i banke kao poverioci i dužnici suočavaju sa velikim problemima. Izlaz iz tih problema se nalazi privremeno kroz razne vidove refinansiranja kredita, koji zapravo perfidno uvlače dužnike u jedan začarani krug većitog dugovanja. Posledica insolventnosti je najčešće određena neodgovornost i lokomisenost, svakako i nedovoljno poznavanje funkcionisanja kreditne privrede, ali ne smemo ispustiti iz vida da se lice može naći pred bankrotom i u slučaju iznenadnog gubitka posla, bolesti ili bolesti njegovih srodnika, određenih elementarnih nepogoda koje bi uništile njihovu imovinu i sl. Potrebno je pronaći rešenje, za lica koja svoju situaciju nisu objektivno skrivila, koje bi u ovakvim izuzetnim slučajevima zaštitilo od urušavanja dostojanstva i guranja na društvenu ivicu propasti. U interesu pravne sigurnosti je omogućiti postupak u kome će se poverioci makar i delimično namiriti, gde se izvršni postupak ne pokazuje kao pogodan. Kod prinudne naplate gube sve strane odnosa: gube poverioci koji najčešće ne mogu naplatiti potraživanje u celosti, gubi i dužnik jer u takvoj situaciji je izvesno da će teško ponovo stati na noge, a gubi i država dobijajući još jedan socijalni slučaj više. Insolventnost fizičke osobe zaista može imati dalekosežne posledice. Osoba koja ne može ispunjavati finansijske obaveze često će se naći pod izuzetno velikim stresom, što može izazvati psihičke i fizičke bolesti, a vrlo je izvesno da će se takva osoba odlučiti i za nelegalne načine rešavanja svoje situacije (kriminal). Posebno je opasno reflektovanje insolventnosti na sveukupnu privredu države, jer će je takve osobe opteretiti potrebom za primanjem socijalne pomoći, a sa druge strane neće više biti subjekti plaćanja poreza i drugih socijalnih doprinosa pa tako i dvostruko oštetiti budžet države.⁷⁹ Ekonomska stvarnost nas upozorava da je došlo vreme odgovornog ponašanja države, koja se ustavom obavezala na garantovanje dostojanstva pojedinca.⁸⁰ Potrebno je pokrenuti akciju finansijskog opismenjavanja građana, okupiti predstavnike sindikata zaposlenih, udruženja potrošača i predstavnike nadležnih ministarstava u cilju pronalaženja adekvatnog modela primene novog finansijskog početka pojedinca. S obzirom da je region pre nas regulisao u manjoj ili većoj meri ovu materiju, preporučljivo je sagledati njihova iskustva i

⁷⁹ Garašić, J., Kako zakonski regulirati "osobni stečaj" u Hrvatskoj, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br.5, Zagreb 2011, str. 1491.

⁸⁰ Član 19. Ustava RS.

Key words: insolvent debtor, consumer, personal insolvency, personal bankruptcy, insolvency proceedings for consumers, release from outstanding liabilities, human dignity.

The most important question that may arise in debtor-creditor relationship is a question of debtor's ability to fulfill his or her obligations to the creditors in a situation in which the debtor lacks sufficient funds to do so. In a situation of over-indebtedness, living on the edge of survival, individual bankruptcy occurs as the sole guarantor of human dignity during the insolvency process. The expansion of consumer credit, constant pursuit of comfortable life that is funded by loans gives the false impression of solvency, and according to statistics, citizens are sinking deeper in debt from which, without real engagement of state, will not be able to emerge. Also, at the end of the paper, the authors discussed the economic and social situation in Serbia and tried to point out the main reasons why individual bankruptcy would be extremely useful.

SUMMARY

A GUARANTEE OF HUMAN DIGNITY INDIVIDUAL BANKRUPTCY AS

Individualni stečaj nije idealno ali jeste krajnje sredstvo u situaciji kada ne postoji nijedan drugi način za pojedina da vrati svoje dugove. U zemljama gde individualni stečaj postoji, on za dužnika predstavlja teško razdoblje, jer biva finansiski zavisian od poverenika, isključen je na nekoliko godina iz svih finansijskih tokova tokom kojih otplaćuje svoje dugove. Pogrešno bi bilo shvatiti ovaj institut magičnom formulom kojom dužnik briše svoje dugove i nakon toga kreće istim putem neodgovornog kreditnog ponašanja. Vaznu ulogu na putu implementacije ovog instituta moraju imati mediji i država koji bi zajedničkim angažovanjem trebalo, pre svega, da dovedu do podizanja finansijske odgovornosti građana. Finansijske institucije bi trebalo da uzmu učešća u ovoj borbi za povratak ljudskog dostojanstva kao vid društvene odgovornosti, time što bi finansirale nezavisna udruženja koja bi se bavila besplatnim finansijskim savetovanjem prezduženih građana. Ekonomska realnost nas svakodnevno opominje da je potrebno preduzeti ozbiljne mere u pogledu smanjenja broja zaduženih građana. Implementacijom individualnog stečaja, bilo posebnim zakonom ili integrirano sa stečajem pravnih lica, pravni promet bi postao sigurniji, a zaštita poverilaca i poštenih a nesrećnih dužnika veća.

ZAKLJUČAK

probleme koji se javljaju u primeni i prema tome izraditi jedan model koji je adekvatan našoj sveukupnoj ekonomsko-društvenoj svesti.